

jogok igencsak háttérbe szorultak. Jelenleg ezek a szerepek megfordultak, írja, és ez jelentős következményekkel jár. „Maguk az emberi jogok sorvadnak el, amikor szószólóinknak nem sikerül átlépni azon a határon, amelyen túl a kötelességek nyelve van; amennyiben a papíron lefektetett előírások betartására törekszünk, meg kell keresni a feladatok ellátóit, és kényszeríteni kell őket terheik vállalására.” Weil elkeseredett hangú, de létünk alapkérdéseit tárgyaló műve hetven éve látta meg a napvilágot: ezen az évfordulón sem szabad elfeledkeznünk a fenti igazságról.

(*Foreign Affairs*)

Linda Villarosa²

Tények és téveszmék

A fajok közti testi különbségekről szóló tévhiteket a rabszolgaság igazolására használták – és még ma is elhiszik őket az orvosok³

A kimerítően fájdalmas orvosi kísérletek addig folytatódtak, amíg testét el nem torzították a mindenütt jelen levő sebhelyek. Az 1820-as és 1830-as években történt, hogy John Brown, aki rabszolga volt egy Baldwin megyei ültetvényen Georgia államban, kölcsönadták egy

orvosnak, Dr. Thomas Hamiltonnak, aki megállottan be akarta bizonyítani, hogy a fekete és a fehér emberek között léteznek fiziológiai különbségek. Hamilton Brown felhasználva próbálta meghatározni, milyen mély felépítésű a fekete bőr, mivel azt feltételezte, hogy vastagabb, mint a fehér. Brown, akinek végül sikerült Angliába menekülnie, tapasztalatait önéletírásában jegyezte fel, amelyet 1855-ben adtak ki *„Rabszolgasors Georgiában: John Brown, menekült, most Angliában tartózkodó rabszolga életének, szenvedéseinek és megmenekülésének elbeszélése. Brown szavaival élve, Hamilton „hólyaghúztót tett a kezemre, lábamra és lábfejemre, amelyek a mai napig őrzik a hegeket. Addig nem hagyta abba, amíg ki nem húzta a fekete bőrt a felső és az alsó réteg alól. Körülbelül kéthetes időközökben vetett alá a hólyaghúzásnak”.* Ez kilenc hónapig tartott, írta Brown, amíg „a doktor kísérletei annyira meg nem nyomorítottak, hogy nem tudták hasznomat venni a földéken”.

Hamilton jómodorú, déli úremler volt, tiszteletben álló orvos és a Georgiai orvosi Akadémia kurátora. Továbbá hasonlóan sok más orvoshoz a Dél akkori korszakában, gazdag ültetvényes is volt, aki a tudomány segítségével próbálta meg bebizonyítani, hogy fekete és a fehér emberek közti különbségek túlmutatnak a kultúrán és többet jelentenek pusztán külsőségeknél. Azt gondolták, hogy a fekete embereknek nagyok a nemi szerveik és kicsi a koponyájuk – ami egyet jelentett a promiszkuittással és az alacsony intelligenciával – és hogy jobban viselik a meleget, valamint, hogy védettek bizonyos betegségekkel szemben, másokra viszont fogékonyak. Ezek a tényként beállított téveszmék, amelyek orvosi folyóiratokban lelték igazolásra, alapul szolgáltak a társadalom azon nézetéhez, mely szerint a rabszolgasorban élők nem sokra voltak alkalmasak a kényszermunkán kívül; továbbá táptalajt jelentettek a rasszista eszméknek és a hátrányosan megkülönböztető közrendnek.

A századok során a két leginkább berögződött fiziológiai tévhit – nevezetesen, hogy a fekete emberek érzéketlenek a fájdalomra, illetve gyenge a tüdejük, és ezt csak kemény

2 Linda Villarosa a vezetője az újságíró-programnak a New York-i Városi Főiskolán (City College of New York), és a *The New York Times* cikkírója. A fekete csecsemők halandóságáról és a gyermekágyi halálózásról írt riport jellegű cikke a döntőbe került a Nemzeti Magazin Díj (National Magazine Award) versenyében.

3 A cikk a rabszolgaság örökségét vizsgáló, ún. 1619-es projekt részeként jelent meg Az 1619-es projekt a *The New York Times* nagyszabású kezdeményezése, amely az amerikai rabszolgaság kezdetének 400. évfordulójáról emlékezik meg. Célja az ország történelmének újraértelmezése, amelynek során 1619-et fogjuk fel az alapítás valóságos évének, és a rabszolgaság következményeit és a fekete amerikaiak építő tevékenységét helyezük annak a történetnek a kellős közepébe, amelyet saját magunknak mesélünk arról, hogy kik is vagyunk.

munkával lehet megerősíteni – beférkőzött a tudományos konszenzusba, és azóta sem lehetett kiirtani a modern orvosi képzésből és gyakorlatból. Egy brit orvos, Benjamin Moseley, az 1787-es *Értekezés a trópusi betegségekről; és az éghajlatról a Nyugat-Indiában* című kézikönyvben azt állította, hogy a fekete emberek sokkal jobban viselik a sebészeti beavatkozásokat, mint a fehér emberek, megjegyezvén, hogy „egy néger szinte semmibe veszi azt, ami tűrhetetlen fájdalmat okoz egy fehér embernek”. Hogy érvelése még szemléletesebb legyen, hozzátette: „Sok néger lábát amputáltam, akik közben maguk tartották a végtag felső részét.”

A fájdalomtűrésről alkotott téves elképzelések, amelyeket a rabszolgaság szószólói is felkaptak, arra is feljogosították J. Marion Sims orvost – akit hosszú ideig a modern nőgyógyászat atyjaként tartottak számon –, hogy fekete nőket használjon fel olyan kísérletek alanyaként, amelyek ma felfoghatatlanok lennének: 1845 és 1849 között (még az érzéstelenítés előtti időkben) fájdalmas műtéteket hajtott végre fekete rabszolgánőkön az Alabama állambeli Montgomeryben. Az *Életem története* című önéletrésében Sims leírja azokat a szenvedéseket, amelyeket ezek a nők éltek át, miközben nemi szerveiket vagdosta újra és újra egy olyan sebészi technika tökéletesítése érdekében, amely a szülés esetlegesen előforduló, rendkívüli komplikációjának számító vesicovaginális fisztula gyógyítását szolgálta.

Thomas Jefferson a *Feljegyzések Virginiáról* (1782) című könyvében, amely Moseley értekezésével nagyjából egy időben jelent meg, felsorolta az általa „valóságos, természet adta különbségekként” számontartott dolgokat, köztük a tüdőkapacitás hiányát. A rákövetkező években orvosok és tudósok tették magukévá Jefferson bizonyítatlan elméleteit; köztük senki sem agresszívbabban, mint Samuel Cartwright orvos és a „néger betegségek professzora” a Louisianai (jelenleg Tulane) Egyetemen. Széles körben elterjedt írása, a *Jelentés a néger faj betegségeiről és testi sajátosságairól*, amely a New Orleans-i *Orvosi és sebészeti folyóirat* 1851. évi májusi számában jelent meg és a feketék

és fehérek közti állítólagos testi különbségeket rendszerezte, köztük a fekete emberek kisebb tüdőkapacitásáról szóló állítást. Cartwright, igen kényelmes megoldásként a kényszer munkában látta meg annak módját, hogy „vitalizálja” a vért és megoldja a problémát. Ami a legfelháborítóbb, Cartwright fenntartotta azt az álláspontját, hogy a rabszolgáknak hajlamuk volt a „drapetomániának” (‘szökési mániának’) hívtott elmebetegségre, amely a rabszolgatartóktól való elmenekülésre készítette őket. Miközben Cartwright tudatosan szemet hunyt azok felett az embertelen körülmények felett, amelyek kétségbeesett férfiakat és nőket menekülésre hajtottak, mindenféle gúnyolódás nélkül ragaszkodott ahhoz, hogy a rabszolgák akkor szedték össze ezt a betegséget, amikor fogvatartóik egyenjogúként bántak velük, és megelőző intézkedésként megkorbácsolásukat ajánlotta, amely „küiü belőlük az ördögöt”.

Ma szatíráként olvassuk Cartwright írását, Hamilton állítólagos tudományos kísérletei egyszerűen szadizmusnak tűnnek, tavaly pedig New Yorkban a Central Parkban eltávolítottak egy Simsnek emléket állító szobrot hosszas tiltakozásokat követően, melynek során egyes nők vérrel befröcskölt köpenyt viseltek Anarcha, Betsey, Lucy és más nők tiszteletére, akik Sims kegyetlenkedéseinek áldozatai voltak. Mindezek ellenére, több mint 150 évvel a rabszolgaság megszűnése után, továbbra is a feketék fájdalomtűrő képességéről és gyenge tudóműködéséről szóló tévhitek keringenek a modern orvostudományban és -filozófiában.

Még Cartwright maradandó hatása is tetten érhető a jelen orvosi gyakorlatban. A rosszabbul működő afroamerikai tüdőről szóló elméletének érvényesítése érdekében ő lett az egyike az első orvosoknak az Egyesült Államokban, akik a tüdőfunkciót egy spirométer nevű eszközzel mérték. Egy saját maga által tervezett eszközzel kiszámolta, hogy „a négerekben a hiány óvatos becslések szerint 20 százalék lehet”. Ma a legtöbb kereskedelmi forgalomban lévő spirométernek, amelyet világszerte használnak légúti betegségek diagnosztizálására és megfigyelésére, van egy szoftverbe épített „fajkorrekciója”, amely helyesbíti azt a feltételezést, mi szerint a feketéknek kisebb

a tüdőkapacitása a fehéreknél. Lundy Brown professzorasszony, aki az orvostudományok és Afrika-tanulmányok egyik szakértője a Brown Egyetemen, 2014-ben megjelent *Breathing Race Into the Machine: The Surprising Career of the Spirometer from Plantation to Genetics* („Fajt lehelünk a gépbe: a spirométer meglepő karrierje az ültetvényektől a genetikáig”) című könyvében megjegyzi, hogy „a fajkorrekciót” még mindig tanítják az orvostanhallgatóknak, és tudományos tényként, illetve bevett gyakorlatként van leírva a tankönyvekben.

A legújabb adatok azt mutatják, hogy a mai orvosok nem kezelik kellően a fekete felnőttek és gyermekek fájdalmát számos orvosi probléma esetében. A *The American Medical Association Journal of Ethics* [az amerikai orvosszövetség etikai folyóirata] által közzétett 2013-as összefoglaló tanulmánya, amely a faji különbségeket vizsgálta a fájdalomkezelés terén, úgy találta, hogy a fekete és a latin-amerikai emberek esetében – vakbélgyulladásos gyerekektől hospice-ellátásban lévő idősekig – a fájdalom kezelése elégtelen volt fehér embertársaikéhoz képest.

Az Amerikai Egyesült Államok Nemzeti Tudományos Akadémiájának folyóiratában (PNAS) megjelent 2016-os, 222 orvostanhallgatót és rezidens orvost vizsgáló felmérés azt mutatta, hogy az alanyok fele legalább egy tévhitet helyesnek tartott a fekete és fehér emberek közti fiziológiai különbségekről, többek között azt, hogy a fekete emberek idegvégződése kevesbé érzékenyek, mint a fehéreké. Amikor megkérték őket, hogy képzeljék el, mennyi fájdalmat éreztek fehér, illetve fekete betegek feltételezett helyzetekben, az orvostanhallgatók és a gyakorlóorvosok kitarítottak amellett, hogy a fekete emberek kevesebb fájdalmat éreztek. Emiatt kevesbé volt valószínű, hogy a szolgáltatók megfelelő kezelést ajánlottak. Ezeknek az orvosi pályára készülőknek a többsége is még mindig elhitte azt a hazugságot, amiért csaknem kétszáz éve Thomas Hamilton megkínozta John Brownt, hogy bizonyítsa: a fekete bőr vastagabb, mint a fehér.

Ez a különválasztás lehetővé teszi a tudósoknak, orvosoknak és más egészségügyi szolgáltatóknak – továbbá képzéseken résztvevőknek, akik a jövőben majd álláshelyeket töltenek be – hogy

figyelmen kívül hagyják saját bűnrészességüket az egészségügyi ellátás egyenlőtlenségeit illetően, és hogy elkendőzzék a belül jelentkező rasszizmust, valamint a tudatos és tudatlan előítéletességet, ami arra indítja őket, hogy elmentébe kerüljenek saját esküjükkel, mi szerint nem lehetnek senkinek ártalmára.

Az évszázados hiedelem az emberfajta közti testi különbségekben továbbra is elfedi a hátrányos megkülönböztetés és a strukturális egyenlőtlenségek kegyetlen hatásait, ahelyett, hogy az egyéneket és közösségeiket hibáztatnánk a statisztika szerinti rossz egészségi állapotokért. Ahelyett, hogy a rasszot olyan rizikófaktornak fogjuk fel, amely betegségeket vagy fogyatékosságokat jelez olyan meghatározott hajlamnak köszönhetően, amely egy több száz évvel ezelőtti, ingatag alapokra helyezett agyszülemény, jobban tennénk, ha úgy értelmeznénk a rasszot, mint ami egyet jelent az előítéletességgel, a hátránnyal és a rossz bánásmóddal. A fekete emberek nemzedékek hosszú sora és évszázadok óta a diszkrimináció célpontjainak számítanak; rossz egészségügyi állapotok az egyre sokszínűbb és mindinkább egyenlőtlen Amerika jövőbeli egészségének előképe lehet.

(*The New York Times Magazine*)

Marta Figlerowicz

Újból támadások keresztműzében Lengyelország szexuális kisebbségei

---

Hogyan hagyták cserben a liberálisok az LGBTQ⁴ csoportokat

Úgy tűnt, hogy az 1990-es évek közepe óta kezdtek jobbra fordulni a dolgok a szexuális kisebbségek számára Lengyelországban. Hivatalt kaptak az első nyíltan homoszexuális

---

4 LGBTQ: a betűszó jelentése: Lesbian, 'leszbikus', Gay, 'meleg', Bisexual, 'biszexuális', Transgender, 'transznemű' és Queer, 'furcsa, különös', amely utóbbi voltaképpen az előző csoportokat magában foglaló kifejezés.